

M. Cvetić, *Hronika Aleksandrova*, (*Aleksandrovo od 1920. do 1945*),
Izdavač: Viša tehnička škola Zrenjanin, Zrenjanin 1998, str. 329.

Autor *Hronike Aleksandrova* Miodrag Cvetić rođen je u istoimenom selu tada zvanom Velike Livade, 1947. godine. Prva četiri razreda završio je u rodnom mestu, a zatim u Zrenjaninu osnovnu školu i gimnaziju. Diplomirao je na Filozofskom fakultetu – Grupa opšta i nacionalna istorija. Radio je kao srednjoškolski profesor, bio direktor Narodnog muzeja u Zrenjaninu gde i sada radi.

Objavio je oko pedesetak, većih i manjih, popularnih i stručnih članaka u raznim listovima i časopisima. Postavio više izložbi u Narodnom muzeju i nekoliko spomen – soba uz prateće publikacije.

Cvetić je tipičan predstavnik svog zavičaja, uvidavan, mekan, dobronameran, suptilan. To pokazuje njegov tekst. Zato ga treba razumeti kad je u dilemi da li da piše ili ne *Hroniku Aleksandrova*.

Zna zanat istoričara, posebno istoričara novije istorije; istorije čiji su akteri živi, koji nose svoje pečate, raspeća, iluzije.

Cvetić je u dilemama pre pisanja. On to u predgovoru i ne krije. Onda pobeđuje prvih 11 godina života. Pobeđuje nostalgija sela. I dobro je što je tako.

I ovde jedno mesto za opšte razmišljanje. Zašto se što smo stariji, nemoćniji i odbačeniji svi vraćamo svojim počecima, pogotovo ako su oni vezani za idilu sela.

A onda drugo pitanje: Na koliko se danas Aleksandrova (čitaj i shvataj kao pojam selo) razmišlja u svetu i Srbiji. Koliko će Aleksandrova u Hrvatskoj i BiH ostati bez svoje hronike?

Zato je dobro što je Miodrag razbio svoje dileme.

Pristup Cvetićev je multidiscipliniran. On je pre svega istoričar, primenjuje historiografski metod, hronološko-tematske odrednice, svoju *Hroniku* stavlja u vreme i prostor. Kritički preispituje izvore, verujući prvenstveno onima prvog reda. Nije, međutim, isključiv. Zna da oceni šta je istorijska činjenica, proces, istorijska svest.

Istorijsku geografiju priziva u pomoć kad određuje i utvrđuje mesto svog istraživanja. Tada su mu važni i geografska širina i konfiguracija terena, klima i drugo.

Istoriografskim manirom primenjuje rezultate etnografskih istraživanja. Celo poglavlje „Utemeljenje” posvećeno je biranju lokacije za Aleksandrovo, načinu gradnje kuća, vodosnabdevanju, pitanju imena sela, izgradnji važnijih objekata, opštinske zgrade, crkve, lokaciji groblja, školske zgrade, železničke stanice i drugo.

Cvetić nije samo hroničar Aleksandrova već, što je možda i značajnije, hroničar njegovih žitelja. On se ne libi da u tekstu navede sve sveštenike, učitelje, pismenije ljude, ali i trgovce, zanatlije, pastire, one koji su davali manji ili veći pečat selu.

„Voleli su da se provesele”, kaže na jednom mestu Cvetić (str. 59) - bilo na svadbama, slavama, igrankama na blagdan, ali i kad mu to vreme nije, „nakićeni pićem” uz tamburicu i gajde. Istaknutim Aleksandrovčanima, kako i dolikuje, u *Hronici* je dato više biografskih podataka.

Statistika je za Cvetića važan izvor informacija. Ne opterećuje tekst suvišnim podacima, autor ih uzima kad povlači šire istorijske paralele, kretanje broja stanovnika, na primer, proizvodnju pojedinih privrednih grana, dodeljivanje zemlje kolonistima i slično.

Cvetić je, pored navedenog, i hroničar društvenog života, političkog organizovanja, kulturnih zbivanja, zabavnog i sportskog života. On govori o agrarnim zajednicama, Srpskoj zemljoradničkoj zadruzi, stvaranju Radikalne, Samostalne demokratske stranke, KPJ, SKOJ-a, ali i prelima, sjelima, komušanju kukuruza i drugim okupljanjima mladih. Govori o Sokolskom udruženju, njegovoj delatnosti i članovima. Piše, zatim, o osnivanju JNO, Zadružne omladine, Seljačkom kolu, Seljačkoj slozi, Narodnoj odbrani, Jadranskoj straži, Skautima, fudbalskom klubu „Aleksandrovo”, narodnim kuhinjama i svem drugom što je obeležilo vreme kada je Kraljevina SHS promenila ime u Kraljevinu Jugoslaviju.

Hronološku odrednicu kraja međuratnog perioda Cvetić, ne slučajno, posvećuje zbližavanju gorštaka i Banačana, kako on naziva dve osnovne populacije kolonista koje su činili Aleksandrovo.

Suživot, po pravilu, čini svoje. Zbližuju se mentaliteti, običaji, navike. Stvaraju se prijateljstva, upoznaju susedi, sklapaju brakovi. Sve više je zajedničkog a manje onog što razdvaja; taman čovek da pomisli kako i Srbima kreće... Dolazi zatim rat i podele po drugim osnovama.

Autor *Hronike Aleksandrova* prihvata ustaljenu periodizaciju u srpskoj istoriografiji, deleći svoje delo na 3 perioda: Hroniku Aleksandrova od 1919. do 1929,

zatim period od 1929-1941. i period rata od 1941. do 1945. Pri tome, ne postavlja vidljive međaše u ovim razdobljima. Prepliće često jedne sa drugima, baš onako kako to čini život sela i njegovih ljudi.

Ta nenametljivost uvodi čitaoca u hroniku rata, koje Aleksandrovo preživljava kao i mnoga srpska sela u drugim delovima Banata, Vojvodine i Srbije.

Bitne teme u ratu su: zarobljeništvo, okupatorski sistem, slobodarstvo i njegova tradicija, otpor, stvaranje partizanskog odreda, ustanak, organizacioni oblici političkog delovanja (KPJ, SKOJ), izbeglice, oseka oružanog otpora, nasrtaji fašista na Aleksandrovo, Aleksandrovčani na prinudnom radu, provale i hapšenja, odmazde, dolazak Nedićeve straže, kriza pokreta, proboj i oslobođenje.

Strukturu rada čini predgovor, hronološko-tematske celine i završna reč. Celine su naslovljene prigodnim naslovima, kratkim i jezgrovitim, koje odslikavaju sadržinu sadržaja: Radanje, Utemeljenje, Začeci, Sazrevanje itd. Time se Cvetić oslobodio stereotipa podela sadržaja na prvi i ostale delove, glave, podnaslove, koji često opterećuju tekst.

Posebno je pitanje njegovog kritičkog aparata, koje autor naziva napomenama. One, u stvari, i prikazuju svu složenost istoričarevog posla. Da bi utvrdio jednu činjenicu Cvetić konsultuje više izvora, dajući nam alternativna rešenja i cele male rasprave u vezi sa samo jednim podatkom; tako, tačno 616 napomena na manje od 300 strana teksta. Ovim će sigurno biti zadovoljan i Odbor za proučavanje sela SAN-u, koje je Aleksandrovo uvrstilo u svoju biblioteku.

Uz fotografije, karte, faksimile, korigirani su u *Hronici Aleksandrova* i Prilozi. Radi se o 6 spiskova Aleksandrovcana: kolonista, zarobljenika, dobrovoljaca, palih u toku Drugog svetskog rata i drugih.

Miodrag Cvetić je svoju knjigu *Hronika Aleksandrova* označio kao I tom. To ga obavezuje za opšte dobro sela koje

voli da nastavi započeta istraživanja-ovaj put za vreme od 1945. do danas. Zato on ima snage, volje i želje. Ima, uostalom, i obavezu prema svojih prvih 11 godina života.

18. novembar 1999.

Dr Momčilo MITROVIĆ

Dušan Ivanić, *Književnost Srpske Krajine*,
Beograd 1998, str. 387

Pregled književnog rada Srba u Hrvatskoj Stanka Koraća bio je prvi i do sada jedini pokušaj sistematizovanja znanja o ovoj oblasti. Koraćevim stopama krenuo je dr Dušan Ivanić, redovan profesor za srpsku književnost 18. i 19. veka na Filološkom fakultetu u Beogradu. Tako se posle više od deset godina (Koraćevo delo objavljeno je 1987) pojavila nova sinteza o književnosti srpskog naroda u Hrvatskoj.

Poput Stanka Koraća, i Dušan Ivanić je vezan za prostore Hrvatske: rođen je kod Gračaca u Lici. Do sada je objavio sledeća dela: *Srpska pripovijetka između romantike i realizma*, *Zabavno-poučna periodika srpskog realizma*, *Modeli književnoga govora*, *Oblik i vrijeme*, *Srpski realizam*. Priredio je i više kritičkih izdanja i zbornika, između ostalog i zbornik radova sa naučnog simpozijuma „Književno nasleđe Srpske Krajine”. Dobitnik je Nolitove nagrade za književnost i nagrade „Isidora Sekulić”.

Nije nam namera da knjigu profesora Ivanića predstavljamo sa stanovišta književne kritike. To ćemo prepustiti kompetentnijima i pozvanijima. Ali, s obzirom

na sudbinu Srba u Hrvatskoj, svaki novi prilog istraživanju ostavštine ovog dela srpskog naroda uistinu je dragocen, pa tako i Ivanićevo knjiga zaslužuje da bude prikazana i u istorijskom časopisu; utoliko pre što je ona ne samo pregled istorije književnosti krajiških Srba već i delo koje će dobro doći svakom istraživaču prošlosti Srba u Hrvatskoj, bez obzira na to koji segment te prošlosti bude proučavao.

Književnost Srpske Krajine nastala je kao rezultat jednog neostvarenog projekta o pisanju monografije Republike Srpske Krajine, u okviru koje je Ivanić trebalo da bude autor priloga o krajiškoj književnoj tradiciji. Budući da ta ideja nije realizovana, Ivanić je odlučio da sažeti osvrt, kako je bilo predviđeno po prvobitnom planu, pretvori u veću celinu. Uobličavanje vekovnog stvaralaštva i brojnih stvaralaca ovog dela srpskog naroda u sintezu nevelikog obima, međutim, nije bio nimalo jednostavan zadatak. Ivanić ga je ipak uspešno savladao, na način iskusnog istraživača i vrsnog poznavaooca problematike, pokazavši pri tome istinsko umeće sažimanja bitnog.